

hali in vabili k pokušini prozorni zeleni tolmuni, kako bi nas opajalo bučeče padanje težkih vodnih curkov in šumljanje koprenastih vodnih zaves! Miniaturka pa daje to pač v miniaturi. (Skromnost in varčnost nista zmeraj pohvalni lastnosti.)

Knjižica je sad mladostne ljubiteljske zagnanosti. (Žužek sam je 75-letni mladenič – honi soit qui mal y pense!) Ko je mladostna vročica oblazila težko prehodni svet doma-la deviške Koritnice in odkrila nešteto stvari, docela neznanih celo domačinom, in si dala od strokovnjakov marsikaj dopovedati (recimo od **Antona Ramovša**, ki je leta 1983 izdal svojo knjigo *Slapovi v Sloveniji*), je skušala prešteti slapove, ki jih je našla krog in krog doline, zmerila je njihovo višino, jih fotografirala in se za nagrado načofotala v prelestni bistri vodi. (Na drugačen honorar menda niti niso računali.) Spomine in slike je bilo treba le še urediti in napraviti »bojni načrt« – in zdaj je tu čisto prava knjiga, Žužkova, četudi se avtor brez potrebe skromno skriva za soavtorjema in mravljščem sodelavcev.

Pod notranjim naslovom preberemo, da je knjižica »monografija in vodnik«. Torej vodnik po koritniških slapovih in – da pustimo besedo mladini – monografija »o resnični pravljici in pravljici resničnosti« (str. 3). Je knjiga veselja, čistega kot voda, ki se pretaka po tej deviški pokrajini, polna duha, iskri-vega kot kapljice v slapu. Je prava visoka pesem naravi, četudi je nameroma pesniška samo uvodna stran. Toda tej izzivalno sledi »znanstvena« poezija: ali vemo, kaj je slap, kaj je stopničasti slap in kaj sta dva zaporedna slapova, kaj je slapišče in kaj je skok, kaj so brzice? Načelno da, toda za določitev konkretnega pojava nazadnje prevlada vtis! (O, znanost, zatiski si oči, kako si nebogljen v svojem lovu za objektivnostjo!) Zdaj je jasno, zakaj ima knjižica naslov *Sto slapov*. Saj jih ni mogoče pošteti. Vtisi so tako različni. »Jih je res sto?« se vprašuje avtor. »Sto je kajpak simbolično število. Pomeni veliko, komaj pregledno množino. V

Loški Koritnici jih je res nepregledno mnogo. Če vprašate po natančnem številu, ga nihče ne bo znal povedati. Odgovor je odvisen od meril, ki si jih postavimo, da lahko rečemo: to je slap, to pa še ni.« (str. 5) V imeniku na zadnji strani je navedenih 116 imen. Na zemljevidu najdemo število 120. Knjižica ima petnajst poglavij, naslovljenih z imeni slapov, ki so jim poglavja posvečena. (Seveda pa jih v enem poglavju opiše običajno več kot enega, vso bližnjo okolico.) Kaj je nazadnje res?

To me spominja na noro vprašanje, ki me včasih obletava, ko lazim po skalovju: bi kdo znal prešteti naravna okna? Bolje, da sploh ne začnemo! Podobno težavno je vprašanje, kaj je gorski vrh. Smo že našli vse slovenske dvatisočake? Taka in podobna vrtanja nas nazadnje vržejo v sredo temeljnega modroslovnega problema (današnje) znanosti, nedoločljivosti stvari in pojmov. V naši domišljavi atomski dobi, ko se vse človeštvo trese pred atomsko bombo, kulminira ta nedoločljivost v ironičnem dejstvu, da ne vemo, kaj je atom. Čudovito! Tako tudi naša knjižica pogumno – in upravičeno – spregovori o stotnjih slapov, ne da bi zagotovo vedela, kaj je slap in koliko jih ima na svojem terenu v resnici.

Očarljiva »stvarna« poezija! Nada-ljuje se pri imenih. Ker domačini za večino svojih slapov sploh ne vedo, jih seveda tudi niso poimenovali, in tu je izziv za adamovski talent Žužka & Co. Spominjam se, da je pred leti Žužek v *Delu* objavil odkrite več kot stometskega slapu v Loški steni, ki pa večinoma ne pada prosto, marveč se driča po strmem žlebu in šele na koncu skoči čez previs v svoj zeleni tolmun. Slap je odkrite-ljem takoj položil na jezik »Tobogan«. A Žužku ni šel v račun. »Ne, ne,« je rekel, »da bi tako čudovito domačo lepoto imenovali s tujim imenom, to pa ne!« In rodil se je *Dr-snik*, v resnici celo dva, *Veliki* in *Mali*. (Veliki je v naši knjižici najvišji, 112 m, žal pa v knjižici manjka preglednica slapov po višini.) Ko zdaj polistamo po vodniku, najdemo poleg domačega Kaludra, Grjude,

lovca, Nemčlje nova žužkova imena *Kralj Matjaž*, *Zarochenca*, *Zavaljenec*, *Sanja*, *Črna kača*, *Zelena kača*, *Kitke*, a tudi (saj konec koncev ni greh, če so malo odškrtnili vrata tudi za udomačene tujke) *Katedralo*, *Rusalkin slap*, *Parabolo*. Kar lep delež pa še čaka na krst.

Vodnik – lahko ga ocenimo kot do-datek *Ramovševi* knjigi, zakaj tam ni niti enega koritniškega slapu (od tukajšnjih stotih) – podpira zemljevid z vrisano natančno lokacijo slapov. To je vodniško zelo pomembno. A spet tudi pesniško. Celotni zaokroženi vodnik bo namreč izzval goreče duše, da si v tej okrutno veličastni dolini ožarijo svoje aktivne počitnice z enako podjetnostjo, kakršna je odlikovala Žužkovo pionirsko ekipo. Brez dvoma se jim bo vrednost knjige šele tedaj razkrila do dna.

Stanko Klinar

Poti skozi lepote

Tak je naslov zdaj že kar znane in lepo opremljene knjige (**dr. Tone Stroj**, založba Družina, 1998, str. 232, 24 barvih posnetkov). Knjiga naravno zbujajo različne občutke in iz njih izvirajoče odmeve. Naj še sam dodam en vidik, seveda izrazito osebno.

Vse življenje s posebnim zanimanjem spremljam gorniško literaturo. Počasi se je v meni oblikoval nekak »kriterij«, po katerem delim planinske spise v dve skupini.

Prvi skupni imenovalc bi lahko nosil ime, kot je recimo **Julius Kugy** ali **France Avč**, **Nejc Zaplotnik** ali **Matjaž Kmecl**, **Reinhold Stecher** ali – zakaj ne – **Tone Stroj**. In še mnogo, mnogo imen bi se mu podalo. Katera je skupna značilnost, kvaliteta te smeri?

Desetletja sem potreboval, da se je v meni oblikovalo jasno spoznanje: ti ljudje vedo, po kaj hodijo v hribe: tam čutijo, da hodijo – po robu. Nad prepadi. Na meji obstoječega.

Naj se otepajo bele smrti na debelo oblazljenih robovih Himalaje ali na absolutno osamljenih jasninah Antarktike, na *Fitz Royu* ali na »zložnem robu obstoječega« od Črne prsti do *Rodice* in *Vogla*. Ali

»samo« na Pohorju, Krimu in Snežniku. Naj iščejo prehode med smrtonosnimi seraki ali po mehkih vresju ali živopisnih tratah Sedmerih jezer.

To so ljudje, ki vdihavajo – in nato izdihavajo – skrivnost.

Ko jih prebiram, me takoj zagrabi neka posebna prevzetost, tisto »nekaj več«, kar me dviga iz sive povprečnosti.

Skrivnost obstoja. Skrivnost življenja in smrti. Skrivnost skalnega roglja, ki mu zaupam svoje življenje, da ne zdrsnem v nič. Korak se mi ugreza, pogled trepeta, srce drhti – v neizrekljivem strmenju, s katerim dojemam skrivnost sebe, sočloveka, so-bitja, naj bo skala ali mah ali cvet, sončni žarek ali megleni omet, z življenjem zdinamizirani slap ali navidez mrtvi grušč.

A druga zvrst gorniške literature? To je tista, ki ji nič ne manjka, ki je popolna, vendar le »v svojem redu«. Tehnično dovršena, potopisno natančna, vodniško vzorna, vsem nam neogibno potrebna. Rad jo jemljem v roke, sploh ne morem shajati brez nje. Hvaležen sem vsem, ki mi jo pripravljajo. Vendar – v meni ne požene globljih korenin. Uporabim jo, nato – se je več ne spomnim.

Tone Stroj in se namenoma odloča za prvo smer. To pove že naslov njegove knjige: Poti skozi lepote. Ne le ena pot, mnogo jih je. Ne le gore, tudi svetloba mladih let. Majhni griči – mostovi k velikim lepotam. Mehika in Kanarsko otočje. Islandija in Patagonija. Dalmatinski otoki in švicarski velikani. Pogovori s skalami in morjem, svetloba nad zalivi in še in še.

Že naslovna slika nas ubira v to smer: vijoličast gorski obris na oranžnem ozadju. Skrivnost – na skrivnosti. »Na vseh potovanjih sem iskal lepote, tišine in samote. Nikoli nisem bil razočaran... Hlepel sem po lepoti, to pa pomeni svetlobo v oblikah, pojavih in življenju... Nikoli nisem splezal kakšne prvenstvene smeri, nikoli stal kot prvi na kaki gori... Kaj sem potem sploh bil? Užitek je reči, bil sem samo eden od občudovalcev narave«

In tako – do konca. Do pesmi zvonov s Kredarice. »In kadar poslednja ura bila mi bo, naj se oglasi kateri od triglavskih zvonov, ali vsi trije... Nobene besede si ne želim kot zadnji glas, samo triglavski zvon, pa ničesar več.«

Naše življenje je kot en sam orjaški vzpon – skozi lepote. Hoja po robovih, bolje rečeno: po enem samem robu. Tistem, ki ločuje bivanje od nebivanja. Vsem nam je usojeno, da enkrat – samo enkrat – zdrsnemo čezenj.

Bomo na drugi strani našli lepote – ali pa...?

Hvaležen sem ljudem, ki mi pomagajo živeti v tragični lepoti te grozljive resnice. Tudi če je njihovo pisanje tu in tam malo razvlečeno. Tudi če je lektorska služba kdaj pa kdaj za hip zadremala. Pomembno je le, da se mi skozi vidne lepote razodevajo tiste, ki jih samo slutim.

Miha Žužek

Karavanke iz celovške perspektive

V roke mi je prišel vodnik Zauberreich Karawanken, Die schönsten Touren (avtor **Manfred Posch**, izšlo pri Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft, Klagenfurt, 1997, 180 strani, 70 izletov). Že bežno prelistanje razodene, da gre za razumniško zrelo delo, vseh 70 predlogov za ture je izdelanih po doslednem vzorcu: Splošni uvod (»Allgemeines«), Dostop do izhodišča (»Anfahrt/Ausgangspunkt«), Opis vzpona (»Tour«), Ocena, težavnost (»Charakter der Tour«), Časovna shema (»Zeiten«) in nobenega drugega balasta, niti navedbe zemljevidov; očitno so samoumevni.

Vodnik je izbirni, zadovolji se z omenjenimi sedemdesetimi izbranimi cilji – v nasprotju z univerzalnim Tuscharjevim (**Hans M. Tuschar**, Karawanken, Bergverlag **Rudolf Rother**, München, 1990, predstavljen v PV 1991/5). Težišče Poschevega vodnika je v umetniškem, sociološkem, političnem, zgodovinskem, družbeno-kritičnem uvodu v vsako posamezno goro, kamor usmerja planinca. Vdilo bi mu lahko bil moto »gora in

človek«, še bolje obrnjeno, »človek in gora«. Razumljivo, da potem ne sega po težkih urah, raje z visoko izpilično slogovno rutino sega v človeško pojavnost. Z esejistično iskrivostjo razgrinja znano dejstvo, kako močno so posebej v Karavankah gore povezane z usodami ljudi. Včasih v novinarsko odkritem, včasih v pesniško nabritem slogu razodeva stvari, ki dajejo posamezni gori izviren pečat in pritegnejo bralca, še preden si oprta nahrbtnik. Kaj ve povedati, recimo »pred« Užnikom: »V eni od severnih grap se je pred leti odigrala ena najstrašnejših gorniških tragedij. Zakonca, dobro opremljena, sta na sestopu zgrešila pravo grapo in zašla v nepregleden svet. Namesto da bi se obrnila in poiskala markacijo, ali da bi si – šlo je na večer – urenila bivač, sta se odločila za spuščanje po vrvi. Iz nahrbtnika je priromala pomožna vrv, bila sta tik nad skokom, bližnja veja rušja se je ponujala za sidro. Ko je gospa obtežila vrv, se je ruš izpulil iz melišča, sledil je strahoten padec in smrt na dnu stene. Obupani mož je napel vse sile in prosto sestopil čez steno. Ko je zagledal razbito truplo svoje žene, pa so mu živci popustili. Iz žepa je potegnul nožiček in se zraven svoje ljube zabodel do smrti.« (Str. 104.)

Stvarno kazalo navaja tudi dvakratno omembo imena **Adolf Hitler** – nenavadno, saj je znano, da ni imel najmanjšega smisla za hribe. Obkrat je ocenjen kritično odklonilno, enkrat v zvezi z razpustom levo usmerjene organizacije Naturfreunde (str. 107), drugič v zvezi z **Eduardom Pichlom**, izjemno sposobnim alpinistom, ki se je lahko pohvalil s 50 prvenstvenimi smermi in po sebi imenovano kočo ob Wolayskem jezeru v Karnskih Alpah, a fanatičnim nacistom, ki je »že v dvajsetih letih vsilil arijski paragraf v statut alpenferajnovske sekcije Austria, zaradi česar so člani množično izstopali, med njimi **Eugen Guido Lammer**«. Pichl je »ustanovil tudi brambovski organizaciji Edelweiss in Deutsche Wehr, ki sta zgrešili celo vrsto nacionalsocialističnih krivolitij«. (Str. 73) (Opomba S. K.: To je isti Eduard Pichl, ki je v Našem